

8. JAHINDUS *HUNTING*

Ehkki jahipidamine ei oma Eesti ühiskonnas nii suurt tunnustust kui Skandinaaviamaades, on tal oluline koht mitte üksnes elanike harrastusena, vaid ka ulukiasurkondade seisundi mõjutamises, arengu suunamises ja seires, rääkimata tänase inimese loodusetunnetuse eheduse mõjutamisest. Jahindust on järjest enam mõjutanud Eesti astumine Euroopa Liitu ning ühinemine loomastiku kasutamist, elupaikade kaitset, loomade ekspordi, kauplemist jmt reguleerivate rahvusvaheliste lepetega.

Eesti jahinduse peamiseks raamdokumentiks on 24. aprillil 2002 Riigikogu poolt vastu võetud ja 2003. a 1. märtsist jõustunud Jahiseadus (JS). JS asendas 1994. aastast kehtinud Jahikorralduse seadust. JS sätestab jahimaa korraldamise ja kasutamise, ulukivaru arvestuse ja käitlemise, suurulukite arvukuse piirmäärad, jahipidamise alused, ulukikahjustusi ennetava tegevuse jpm. JS alusel antakse jahimaa kasutada jahipiirkondadena kümneks aastaks. Jahipidamise õiguse jahihühendustele tagab kasutusõiguse leping. Kasutusõiguse eest makstakse riigile jahipiirkonna kasutusõiguse tasu. Siit moodustuv fond aitab tagada jahimaakorralduse, uuringute, täiendkoolituste jpm rahastamist.

Jahinduse juhtimine ja ressursiarvestus oli riiklikul tasandil korraldatud keskkonnaministeeriumi metsaosakonna ja maakondlike keskkonnateenistuste kaudu. Jahilulukite loetelusse kuulus JS (RT I 2002, 41, 252; 63, 387) § 19 lg 2 alusel 18 imetaja- ja 37 linnuliiki. Jahimaa jaotus 299 jahipiirkonnaks.

Jahindust ja inimese suhtumist suurkiskjaisse on tuntavalt mõjutanud suurkiskjate kaitsekorralduskava käivitumine. Täpsustati jahiaeg ja küttemismahud, seire ja loenduse tagamiseks asutati usaldusmeeste võrgustik, süvenes kütitud isendite vanuse, seisundi, toitumise jpm uurimine.

8.1 Ülevaade 1997.–2003. aasta jahihooajast *Review of the hunting seasons of 1999–2003*

Näitaja	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Indicator
Jahindusliikud tulud, milj kr	11,00	14,88	17,78	16,98	17,98	17,47	21,84	Hunting revenues, mln EEK
Jahindusliikud kulud, milj kr	10,80	13,99	17,65	17,23	17,31	17,73	20,74	Hunting expenditures, mln EEK
sh ulukihooldele, milj kr	0,61	2,27	2,67	2,59	2,47	3,15	3,70	of which to game maintenance, mln EEK
Rajati söödapõlde ulukitele, ha	758,9	850,0	302,0	1035,8	1127	1212	1392	Pasturelands created, ha
Jahikoeri jahimeeste valduses:								Hunting dogs possessed by hunters:
laikad	1 066	998	909	913	933	974	977	elk hounds
hagijad	582	546	504	500	513	517	480	hounds
taksid	458	435	405	371	356	405	351	dachshunds
linnukoerad	111	115	96	83	101	85	91	birddogs
terjerid	...	360	287	285	259	215	226	terriers
Antud jahitunnistusi välisriikide kodanikele	1 852	1 871	2 040	1 830	1826	2060	1910	Hunting certificates issued to foreign citizens

Allikas: Statistikaamet, Keskkonnaministeerium

Source: Statistical Office of Estonia, Ministry of Environment

2002.–2003. a olid jahinduslikud tulud ja kulud enamvähem tasakaalus. Käibe hüppelise suurenemise 2003. a põhjustas tõenäoliselt jahiseadusest tuleneva varasemast kõrgema kasutusõigustasu määra rakendumine. Ulukihooldekulud tervikuna ja kulutused söödapõldude rajamisele suurenesid.

Jahikoerte arv jäi suurema muutuseta, jahitunnistuste väljaandmine välisriikide kodanikele oli suurim aastal 2002, kuid vähenes seejärel pisut. Eesti kommertsjahinduse konkurentsivõime tagamisel on jätkuvalt oluline nii jahinduse töökorraldus ja ärivaist kui ka ulukihoolde ja -asurkondade hea seisund.

Sõralistest loendati põtra ja metskitse aastatel 2002–2003 rohkem kui 2001. a. Punahirve arvukus jäi muutuseta. Metssea arvukuse olulist suurenemist täheldati alles 2003. a. Suurkiskjaist täheldati üksnes ilvese arvukuse suurenemist, hundi ja karu arvukus seevastu jäi võrreldes 2001. aastaga suuremate muutusteta. Kopra arvukuse kasv peatus korraks 2002. suurenenud suremuse mõjul, põhjuseks suvise põua tõttu karmistunud talvitumistingimused ja kiskjate surve; sellele vaatamata tõusis kobraste arvukus 2003. a taas. Kuivendusvõrkude ummistamise ja majandusmetsa ülejutamise ohu kõrvaldamine nõuab seega jätkuvalt keskkonnaametnike, jahimeeste ja maaomanike head koostööd.

Loenduse usaldusväarsuse tagamine on olnud tähelepanu all aastaid. Suuremate metsloomade puhul on andmed enamasti usaldusväärsed, kuid teada on, et arvukuse vähenemisega võib kaasneda üle- ja suurenemisega alaloenduse oht. Suurkiskjate loenduse tulemusel kajastub osalt loenduse korralduse paranemine, mis tugineb kaitsekorralduskava rakendumisele ja kaardistatud loendusandmete põhjalikumale analüüsile. Korduvalt on leitud, et hundi tegelik arvukus võib jahimeeste hinnangule märgatavalt alla jääda. Metskitsi seevastu võib olla tunduvalt enam kui jahimehed suudavad loendada, kaalutud on selle liigi suurulukite hulgast välja arvamist ja piirdumist suhtelise arvukuse hindamisega. Iga-aastane vabariiklik nõupäev enne talvist üldloendust on loendusandmete usaldusväarsuse suurendamisele kaasa aidanud. Oma määrusega nr 62, 11.07.2003 kinnitas keskkonnaminister uue ametliku loendusjuhise ja küttimisandmete esitamise korra. Põhiküsimuseks on jäänud jahiulukite asurkondade seisundi andmete kogumise ja analüüsi tagamine koos tulemuste vahetu rakendamisega. Et parandada ülevaadet suure hulga nn väikeulukite (väikekiskjad, jänesed jt) arvukuse muutustest, jätkati talvise jäljeloenduse sisseviimist maakondades püsiruutudel küljepikkusega 3 km. Suurkiskjate, kopra jt ulukite tegeliku arvukuse hindamises oli olulisel kohal kaardistamine.

Muutused suurulukite küttimises olid seotud muutustega arvukuses ja suunamisjuhistes, kuid ka jahtkondade küttimissoovi ja jahipiirkonna kasutusõigusest tulenevate nõuetega. Nii tulenes küttimismäär nt põdra ja kopra puhul nende võimalikust mõjust metsale ja arvukuse tasemest maakondades võrreldes jahiseaduses lubatava piirmääraga. Küttimise eesmärkidest esildub ulukiasurkondade elujõulise koosseisu säilitamine, arvukuse hoidmine majanduslikult lubatavais piires ning võimalike kahjustuste ja haiguspuhangute ennetamine või alandamine. Ulukiliha ja karusnahkade varumist ei peeta enam esmatähtsaks, samas ei saa eitada jahinduse rolli inimese vahetu loodustunnetuse säilitamises.

Punahirve küttimine ilmutas vähenemise tendentsi, ülejäänud sõraliste puhul seevastu suurenes. Suurkiskjate osas oli karu küttimine suhteliselt püsiv, hundi ja ilvese küttimine aga viimasel paaril aastal varasemast tagasihoidlikum. Hundi küttimine vähenes 2003. aastal võrreldes 2001. aastaga enam kui kahekordselt, kuid tippaastaga, 1995. aastaga võrreldes ligi 18 korda. Kuna kvoodi jagu hunte tabati 2003. a juba talve alguseks, siis hundikarjade tuumik üldjuhul säilis. Kopra küttimise ajutine vähenemine 2003. a oli seotud peaaegselt arvukuse vähenemisega.

Väikeulukite absoluutloendust 1996. a-st alates ei toimu, nende arvukuse muutusi kajastab peaausjalikult seire ja küttimeistulemus. Viimast omakorda mõjutab mõnevõrra nõudlus karusnahaturul, õigemini – selle vähesus või puudumine. Väikekiskjate rohkus üheltpoolt suurendab meie ulukifauna liigilist mitmekesisust, teisalt aga surub saakloomade arvukuse alla. Nende jt tegurite koosmõjust tulenevalt ongi nt rebast ja kährikut jätkuvalt hall- ja valgejäneseist kordi rohkem kütitud. Kui siia lisada metsnugis, näib kooruvat olulisemaid põhjusi, miks väikekiskjate tavapärasteid saakloomi, näiteks jäneseid, laanepüüsid ja nurmkanu vähe kütitakse – suurema osa nende liikide varust lihtsalt tarbivad väikekiskjad. Väikekiskjate rohkusega kaasnevat saakloomade arvukuse madalseisu võimendab kulliliste, valge-toonekure, samuti haiguste ja avamaastiku-elupaikades toimunud muutuste mõju. Võõrliikide, kähriku ja mingi küttimeist senine tase vaevast võimaldab neid Eesti loodusest välja tõrjuda. Kähriku ja rebase rohkust kinnitab nende sage hukkumine maanteedel autorataste all ja viimastel aastatel sagenenud (tihti marutaudis isendite) sattumine asulatesse. See on andnud alust kaaluda mõnegi Lääne-Euroopa maa eeskujul rebase-kähriku vaksineerimist metsamarutaudi vastu. Menetluse keskkonnamõju vajab põhjalikku vaagimist, sest marutaudiohu vähenedes võib nende liikide arvukus veelgi suurenda.

8.2 Jahimeeste poolt loendatavate ulukite arvukus ja küttimine

Population and harvest of game animals (game census data)

8.2.1 Jahimeeste poolt loendatavate ulukite arvukus ja küttimine maakonniti aastal 2002

Population and harvest of game animals (game census data) by counties in 2002

Maakond County	Pöder Moose		Punahirv Red deer		Metskits Roe deer		Metssiga Wild boar		Karu Brown bear		Hunt Wolf		Ilves Lynx		Kobras Beaver	
	L*	K**	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K
Harju	1191	398	0	0	2999	454	1404	559	26	1	19	5	88	6	707	71
Hiiu	359	157	368	17	918	216	487	235	0	0	1	0	38	4	3	0
Ida-Viru	459	97	0	0	840	73	445	60	150	3	12	1	78	7	1576	123
Jõgeva	588	162	0	0	1550	301	661	207	97	4	19	5	100	6	1627	339
Järva	590	200	0	0	1983	218	960	511	59	2	5	0	70	3	666	129
Lääne	659	217	2	0	2069	190	795	402	11	0	9	2	30	3	662	117
Lääne-Viru	616	218	18	0	1224	144	734	395	122	9	12	4	92	9	622	316
Põlva	393	107	0	0	3284	423	717	204	28	3	4	0	26	1	1757	206
Pärnu	1518	567	45	5	4204	522	1880	637	35	0	24	5	114	10	1373	282
Rapla	792	232	0	0	2075	299	1283	551	17	1	5	1	69	10	1139	125
Saare	960	321	784	113	3779	709	1375	1196	0	0	7	0	5	0	8	0
Tartu	662	179	2	0	2889	564	749	208	35	1	32	0	50	2	1720	333
Valga	522	169	68	7	1990	232	485	160	9	0	8	5	58	9	1700	931
Viljandi	775	268	28	6	2284	299	637	225	18	0	11	1	66	1	1135	195
Võru	483	146	7	0	2923	365	595	110	2	0	4	1	29	10	1616	522
Kokku <i>Total</i>	10567	3438	1322	148	35011	5009	13207	5660	609	24	172	30	913	81	16311	3689

*L – arvukus *population* **K – küttimine *harvest*

Allikas: Statistikaamet, Keskkonnaministeerium

Source: Statistical Office of Estonia, Ministry of Environment

8.2.2 Jahimeeste poolt loendatavate ulukite arvukus ja kütmine maakonniti aastal 2003

Population and harvest of game animals (game census data) by counties in 2003

Maakond County	Põder Moose		Punahirv Red deer		Metskits Roe deer		Metssiga Wild boar		Karu Brown bear		Hunt Wolf		Ilves Lynx		Kobras Beaver	
	L*	K**	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K
Harju	1400	458	0	0	3400	507	1800	696	29	1	10	1	88	8	800	59
Hiiu	360	126	400	43	1100	263	600	270	0	0	1	0	38	3	4	0
Ida-Viru	580	110	0	0	936	55	535	70	139	6	24	4	92	9	1002	119
Jõgeva	650	176	0	0	1700	285	850	278	79	3	21	0	90	4	1400	268
Järva	600	215	0	0	2400	257	1000	646	57	4	8	7	87	7	0	161
Lääne	800	335	2	0	2500	404	1000	514	5	0	12	0	33	3	700	85
Lääne-Viru	700	249	35	0	1500	160	1000	382	114	7	11	0	108	8	1200	124
Põlva	400	109	4	0	3500	397	900	218	33	2	4	1	29	2	1600	207
Pärnu	1650	633	41	8	5300	718	2300	776	37	1	29	0	113	10	1600	235
Rapla	900	229	0	0	2800	371	1500	648	25	1	5	0	55	8	1200	189
Saare	1000	388	700	80	4000	394	1400	1675	0	0	3	0	6	0	12	1
Tartu	700	202	1	0	3000	552	850	235	28	4	11	1	53	4	1100	311
Valga	600	182	92	3	2500	233	700	194	1	0	21	1	66	3	1600	482
Viljandi	900	298	35	4	2600	304	800	258	27	0	21	1	81	6	1000	210
Võru	470	138	7	1	3350	560	600	143	2	0	6	1	31	6	1800	506
Kokku Total	11710	3848	1317	139	40586	5460	15835	7003	576	29	187	17	970	81	15018	2957

*L – arvukus *population* **K – kütmine *harvest*

Allikas: Statistikaamet, Keskkonnaministeerium

Source: Statistical Office of Estonia, Ministry of Environment

8.2.3 Jahimeeste poolt loendatavate ulukite tõenäoline arvukus ja kütmine aastail 1985–2003

Probable number of population and harvest of game animals (game census data) in 1985–2003

Aasta Year	Pöder Moose		Punahirv Red deer		Metskits Roe deer		Metssiga Wild boar		Karu Brown bear		Hunt Wolf		Ilves Lynx		Kobras Beaver	
	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K
2003	11700	3848	1300	139	41000	5460	16000	7003	550	29	170	17	950	82	15000	2957
2002	10500	3438	1300	148	35000	5009	13000	5660	600	24	170	30	900	81	16000	3689
2001	10000	2748	1300	149	33000	3978	12000	4937	550	27	190	46	900	175	14000	3164
2000	9200	2384	1500	200	30000	3615	11000	3952	600	20	150	56	1000	120	11000	2195
1999	8700	2190	1500	175	29000	3348	11000	3479	600	32	200	98	1100	181	10000	1874
1998	7700	1761	1400	173	29000	3829	10000	3265	600	37	300	118	1200	225	9000	1439
1997	6600	1452	1100	123	29000	3773	8500	2386	600	28	300	143	1200	177	9000	1196
1996	6300	1241	1200	146	35000	4585	10000	2408	600	40	500	196	1200	146	7400	906
1995	6200	1195	1200	131	37000	6354	11000	3896	660	34	700	302	1100	108	6700	838
1994	7500	1968	1300	133	43000	7539	13000	4934	670	38	520	205	1150	61	5400	758
1993	12000	4267	1200	187	58000	10236	16000	8188	800	35	460	153	1100	58	4600	530
1992	15000	6564	1300	215	60000	9507	16000	9168	800	32	400	120	1000	63	4000	238
1991	13000	6400	1000	100	47000	9300	16200	7100	820	50	250	60	1000	70	3200	200
1990	12000	5400	900	70	58500	9600	14000	7000	840	55	190	85	940	60	2600	200
1989	11160	4411	800	50	54000	8170	13000	5833	780	69	130	23	890	33	2300	147
1988	12000	4084	700	90	51000	7408	12000	6762	770	73	100	53	800	108	1900	110
1987	12000	4302	700	74	55000	7405	11000	5907	600	62	90	98	660	101	1500	130
1986	11000	3877	500	38	39000	7365	10000	5384	580	52	100	87	700	59	1200	82
1985	11000	5164	450	57	39000	8117	95000	5760	500	24	100	88	580	60	900	24

*L – arvukus *population* **K – kütmine *harvest*

Allikas: Statistikaamet, Keskkonnaministeerium

Source: Statistical Office of Estonia, Ministry of Environment

8.2.4 Teiste ulukite arvukus aastail 1985–1995 ja küttimeine aastail 1985–2003

Population in 1985–1995 and harvest in 1985–2003 of other game animals

Uluk <i>Game species</i>		Muude ulukite arvukus <i>Population of other game animals</i>																		
		1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Rebane	<i>Fox</i>	5200	6500	5500	5600	5800	6300	7200	7100	7900	8400	8900	
Kährrik	<i>Raccoon dog</i>	3900	5000	5400	5500	5900	6500	7100	7200	7800	7900	7200	
Halljänes	<i>European hare</i>	77000	68000	59000	54000	53000	52000	24000	23000	24000	22500	24500	
Valgejänes*	<i>Mountain hare*</i>	28500	25000	24000	23500	22500	
Metsnugis	<i>Pine marten</i>	4200	4500	4500	4300	4600	5000	5300	5500	6100	6700	7100	
Mäger	<i>Badger</i>	1800	1900	1800	1900	2200	2200	2400	2500	2600	2800	2700	
Ondatra	<i>Muskrat</i>	37000	20000	18000	20000	30000	12000	14000	20000	10000	8000	2000	
Tuhkur	<i>Polecat</i>	1800	2500	2100	1400	900	
Mink	<i>Mink</i>	1800	1800	3000	2200	1400	
Laanepüü	<i>Hazel hen</i>	24000	22000	21000	21000	22000	24000	23000	20000	21000	19000	19000	
Nurm kana	<i>Grey partridge</i>	7300	7600	7500	6900	9000	10700	12000	13000	14000	12400	15000	
		Küttimeine <i>Harvest</i>																		
		1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Rebane	<i>Fox</i>	2130	3021	2218	1583	1174	1100	1462	2369	3470	2524	3326	3955	3256	4179	4508	5022	5797	7461	4376
Kährrik	<i>Raccoon dog</i>	5724	8681	6770	5915	3585	3000	2650	2796	3278	2245	1723	1393	1516	1497	1925	2222	3753	4945	4124
Halljänes	<i>European hare</i>	4869	4675	4023	3271	2629	2100	1328	1596	1757	1667	2116	1879	1753	1489	1762	1621	1463	1423	1356
Valgejänes*	<i>Mountain hare*</i>	1107	1568	1267	1106	1045	956	817	594	646	663	474	485	491
Metsnugis	<i>Pine marten</i>	2300	2249	1874	1859	1254	700	691	1115	1216	1031	817	643	608	633	811	912	1150	1215	2201
Mäger	<i>Badger</i>	46	1	...	1	3	52	22	25	46	23	22	18	15	46	56	44	65
Ondatra	<i>Muskrat</i>	666	498	920	378	262	100	159	152	31	135	47	22	64	25	27	6	1	1	1
Tuhkur	<i>Polecat</i>	...	1865	...	942	427	322	310	252	139	103	150	150	163	158	250	384	202
Mink	<i>Mink</i>	67	132	...	308	368	249	324	157	151	184	328	313	343	342	491	399
Laanepüü	<i>Hazel hen</i>	229	208	121	256	433	100	185	340	203	151	132	122	212	100	119	245	123	93	176
Nurm kana	<i>Grey partridge</i>	17	34	23	103	45	12	61	47	17	8	31	83	70	50	96
Pardid	<i>Duck sp.</i>	16626	8985	8069	7035	...	9277	11159	12097	14135	11551	14403	11200	17662
Haned	<i>Geese sp.</i>	1261	1079	1118	919	1500	2207	1822	2007	3283	2901	3414	2604	1656
Metskurvits	<i>Woodcock</i>	7125	...	5737	2603	2457	1587	1510	61	164	267	352	588	760	1172	1034

* 1985.–1990. a halljänesese andmed sisaldavad ka valgejänesese andmeid *data for 1985–1990 of European hare include data of Mountain hare*

Allikas: Statistikaamet, Keskkonnaministeerium

Source: Statistical Office of Estonia, Ministry of Environment

8.3 Jahipiirkondade pindala ja jahimeeste arv aastail 2000–2003

Area of hunting districts and number of hunters in 2000–2003

Maakond County	Jahipiirkondade pindala (1000 ha) Area of hunting districts (1000 ha)				Jahimeeste arv Number of hunters			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
Harju	334,8	392,4	392,4	392,4	3 153	3 352	3 648	3 716
Hiiu	100,4	100,4	100,4	100,4	246	255	271	255
Ida-Viru	270,8	282,2	282,2	282,2	624	644	654	648
Jõgeva	245,1	245,1	245,1	245,1	777	785	775	787
Järva	257,0	258,0	257,4	257,4	535	560	565	594
Lääne	204,9	205,6	205,6	205,6	694	586	664	655
Lääne-Viru	319,7	319,7	319,7	319,7	881	880	890	796
Põlva	215,4	217,3	217,3	217,3	423	420	434	423
Pärnu	458,3	458,3	462,1	462,1	1 183	1 244	1 348	1 426
Rapla	296,0	294,1	294,1	294,1	722	743	684	764
Saare	285,0	280,8	280,6	280,6	938	949	959	936
Tartu	279,9	279,9	285,7	285,7	1 101	1 139	1 073	1 218
Valga	199,9	199,9	206,8	206,8	647	663	559	603
Viljandi	307,0	307,0	307,0	307,0	1 073	1 178	1 052	1 092
Võru	227,3	227,6	223,1	223,1	617	616	622	631
Kokku Total	4 001,3	4 068,2	4 079,3	4 079,3	13 614	14 014	14 198	14 544
	Jahimaad jahimehe kohta Hunting area per hunter (ha)				Jahimehi jahipiirkonna kohta Hunters per hunting district area (tk/1000 ha)(pcs/1000 ha)			
Harju	106	117	108	106	9,4	9,5	9,3	9,5
Hiiu	408	394	370	394	2,5	2,5	2,7	2,5
Ida-Viru	434	438	431	435	2,3	2,3	2,3	2,3
Jõgeva	315	312	316	311	3,2	3,2	3,2	3,2
Järva	480	461	455	433	2,1	2,3	2,2	2,3
Lääne	295	351	310	314	3,4	3,2	3,2	3,2
Lääne-Viru	363	363	359	402	2,8	2,5	2,8	2,5
Põlva	509	517	501	514	2,0	1,9	2,0	1,9
Pärnu	387	368	343	324	2,6	3,1	2,9	3,1
Rapla	410	396	430	385	2,4	2,6	2,3	2,6
Saare	304	296	293	300	3,3	3,3	3,4	3,3
Tartu	254	246	266	235	3,9	4,4	3,8	4,3
Valga	309	302	370	343	3,2	3,0	2,7	2,9
Viljandi	286	261	292	281	3,5	3,6	3,4	3,6
Võru	368	369	359	354	2,7	2,8	2,8	2,8
Kokku Total	294	290	287	280	3,4	3,6	3,5	3,6

Allikas: Keskkonnaministeerium

Source: Ministry of Environment

Jahimaa pindala on viimastel aastatel püsinud üle 4 mln ha, jahimeeste arv aga suurenenud 14 500ni. Jahimeeste arvu suurenemist täheldati 2003. a üheksas maakonnas. Huvi jahinduse vastu seega püsis, jahimehi lisandus rohkem kui välja langes. Suhteliselt enam oli jahimehi arvel Harju-, Pärnu-, Tartu- ja Viljandimaal, kõige vähem Hiiumaal. Jahimehe kohta tuli 2003. a jahimaad keskmiselt alla 300 ha, enim Põlva- ja kõige vähem Harjumaal.

8.4 Põdra arvukus ja küttimine aastail 1960–2003

Population and harvest of moose in 1960–2003

Aasta	Ametlik loendus	Arvukuse prognoos	Küttimine	Aasta	Ametlik loendus	Arvukuse prognoos	Küttimine
Year	Number of animals*	calculated prognosis of population	Harvest	Year	Number of animals*	calculated prognosis of population	Harvest
1960	2500	2300	215	1982	13 000	16 840	5333
1961	3500	2850	289	1983	13 000	16 010	5800
1962	4000	3500	330	1984	12 000	15 210	5200
1963	5000	4440	483	1985	11 000	14 790	5164
1964	7100	5490	1070	1986	11 000	13 460	3877
1965	6600	5860	363	1987	12 000	13 620	4302
1966	6100	7060	387	1988	12 000	13 420	4084
1967	6400	7770	738	1989	11 160	14 160	4440
1968	7700	8580	911	1990	12 000	14 510	5400
1969	8700	10 520	1547	1991	13 000	13 930	6400
1970	9600	12 660	2070	1992	15 000	12 410	6600
1971	10 600	14 950	3705	1993	12 000	9 000	4267
1972	11 000	16 220	5253	1994	7 500	6 400	1968
1973	9500	16 320	4787	1995	6 200	5400	1208
1974	8900	17 050	4561	1996	6300	5960	1241
1975	9300	17 050	5441	1997	6600	6500	1452
1976	9100	16 930	5961	1998	7700	8000	1761
1977	8400	16 030	5076	1999	8700	8900	2190
1978	8500	15 750	4085	2000	9200	9430	2384
1979	9400	16 310	4144	2001	10000	10000	2748
1980	9400	16 580	4707	2002	10500	10440	3438
1981	10000	16 790	5327	2003	11700	11700	3848

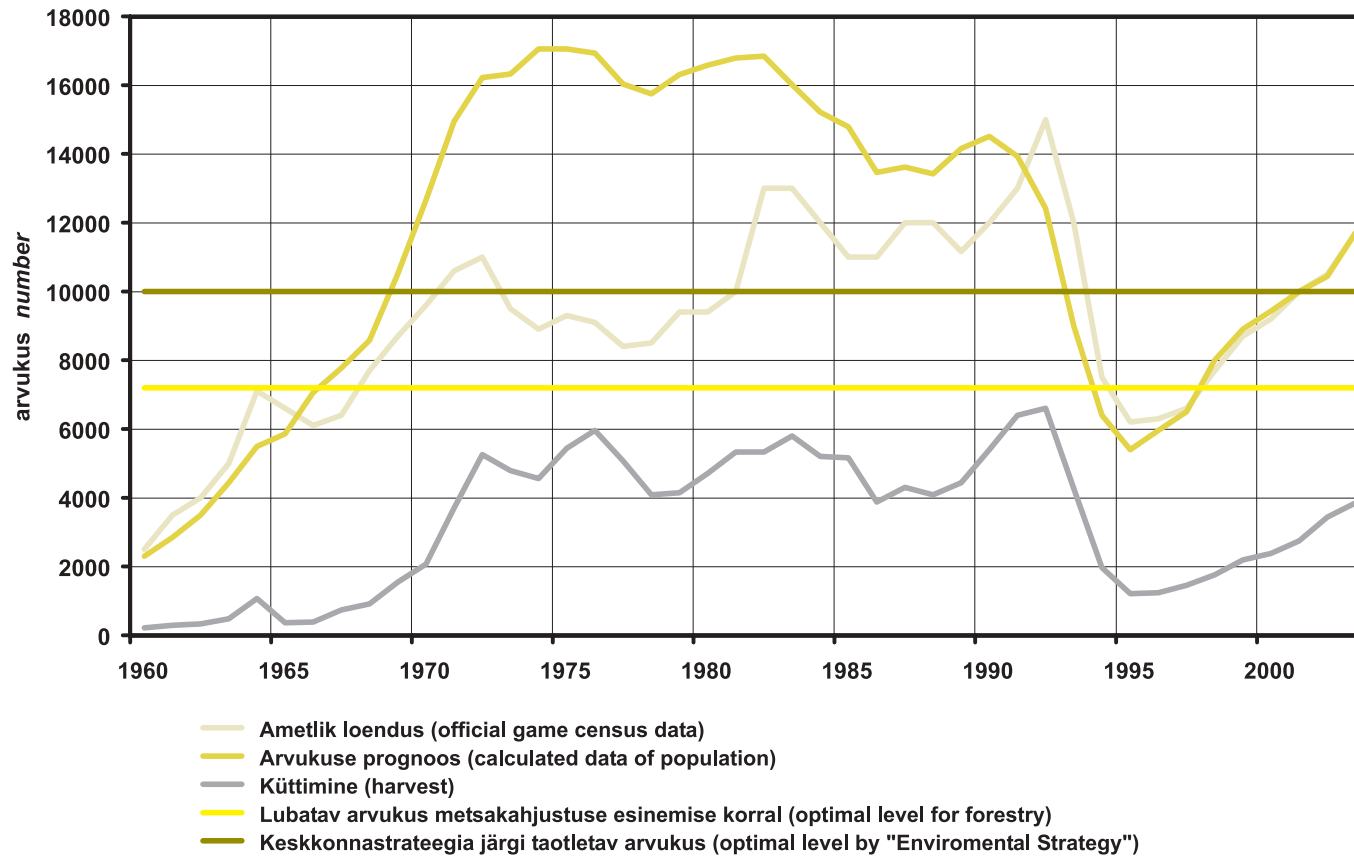
* official game census data

Allikas: Statistikaamet

Source: Statistical Office of Estonia

Põdraasurkonna suunamises jätkati küttimiskvoodi määramise ja jaotamise alast nõustamist. Uuringuil põhinev suunamine on üle Eesti juurdunud ja end üldjuhul õigustanud. Põhiküsimuseks jääb arvukuse ja elupaikade seisundi iga-aastastest muutustest tulenevalt sobiva küttimismäära rakendamine. Tulemus sõltub enim tõepärastest loendus- jt lähteandmetest, nagu näiteks värskete metsakahjustuse levik.

Arvukus on olnud alates 1990. aastate II poolest pidevalt tõusuteel. Küttimine on aidanud tõusu pidurdada ja põtrade jaotumist elupaikades ühtlustada. Arvukuse jätkuv tõus vaatamata asjaolule, et soovitatud küttimiskvoot oli prognoositud juurdekasvule lähedane, osutab võimalikele loendusvigadele. Enim on põtru loendatud ja kütitud Pärnu-, Harju- ja Saaremaal, suhteliselt vähe aga Ida-Virumaal ja Kagu-Eestis. Põdra keskmine asustustihedus jahimaal ja elupaikades oli 2003. a vastavalt ligi 2,9 ja 4,8, küttimiskoormus samas vastavalt ligi 1 ja ligi 1,6 isendit/1000 ha. Tihedusele vastavalt oli küttimiskoormus 2003. a suurim Lääne, Saare ja Pärnu maakonnas: enam kui 2 isendit/1000 ha elupaikade kohta, samas kui Ida-Virus kõigest 0,5 isendit/1000 ha.

Joonis 8.4.1 Põdra arvukus ja küttimine aastail 1960–2003

Figure 8.4.1 Population and harvest of moose in 1960–2003

8.5 Põder, kuusikud ja noored männikud

Moose, spruce and young pine stands

Põdra mõju keskealistele kuusikutele hakati riigimetsas jälgima 1998. aastal. Aasta hiljem valiti esimesed alalised vaatluskohad ka põdra poolt ohustatud ja järjest aheneva pindalaga männikultuuridesse.

Pisteline jälgimine ei võimalda otseselt määrata kahjustuste ulatust ja seda rahasse ümber arvestada, küll aga a) jälgida värsket kahjustuse muutusi, b) osutada puistute ohustatuse suurenemisele, c) võtta suuremate kahjustuspuhangute ennetamiseks või peatamiseks vastumeetmeid, sh otstarbekamalt küttimist ja metsakaitset korraldada.

Vaatlusvõrk hõlmab enam kui sadat 100 kuusega ja enam kui üheksatkümmet 50–100 männiga proovitükki, valdavalt RMK metskondades. Vaatluspuudel tehakse värsket kahjustuse dünaamika jälgimiseks aasta-aastalt kindlaks üldseisund ja põdra põhjustatud vigastuste lisandumine.

Kuusikud: põdra tekitatud mehhaanilisi vigastusi on täheldatud püsivalt ligi viiendikul uuritud kuuskedest; värsked põdra põhjustatud koorevigastusi on aasta-aastalt registreeritud vähem kui sajalt kuusel, s.o enamasti vähem kui sajandikul uuritud kuuskedest ehk mitu korda vähem kui raiete käigus inimese poolt tekitatud mehhaanilisi vigastusi (tabel 8.5.1). Põdra arvukuse suurenedes, toiduvärske vaesuses ja pehmete talvede jätkudes on võimalik kuuskede koorimise sagenemine.

Männikud: noortel mändidel esines aastail 2002–2003 põtrade poolt tekitatud vigastusi üle kahe korra sagedamini kui kuuskedel, värskelt vigastatud mändide osatähtsus aga ületas kuuskede vastavat näitajat taas kümneid kordi. Põhjus peitub männi atraktiivsuses, millest tulenevalt põtrade talvine asustustihedus uuritud männikute juures püsis jätkuvalt umbes 3–4 korda kõrgem kui kuusikute juures.

Eeltoodud andmetest ei piisa olukorra terviklikuks hindamiseks. Lisandub metskondade hinnang olukorrale, lehtpuukahjustuste jälgimine lankidel jm. Keskne koht küttimise korraldamises on Metsakaitse- ja Metsauenduskeskuse (MMK) poolt koostatud küttimisettepanekuil, milles püütakse põdra mõjuga metsale võimalikult adekvaatselt arvestada. Küttimisettepaneku elluviimisel ja olukorra jälgimisel igas maakonnas on keskkonnateenistuse jahindusspetsialisti ja jahihenduste kõrval palju abi olnud RMK metskondadest.

8.5.1 Põdrakahjustused kuusikutes ja männikutes aastail 1999–2003

Moose damages in spruce and pine stands in 1999–2003

Näitaja	1999	2000	2001	2002	2003	Indicator
Proovitükkide arv kuusikutes	114	114	114	130	129	Number of plots in spruce stands
Inventeeriti	114	103	101	109	116	Number of plots observed
Jälgitavate kuuskede arv	11 365	10 149	9 967	10 488	11 181	Number of spruce trees assessed
Rale käigus tekitatud vigastustega (%)	6,1	6,2	5,8	5,2	4,7	Damages caused in logging (% of trees)
Ulukikahjustustega kuuski (%)	18,3	18,8	19,0	18,8	18,9	Share of trees with game damages
värske koorevigastusega kuuski (%)	0,7	0,5	0,4	1,2	0,8	share of fresh damage (% of trees)
Põtrade koormus proovitükkide lähikonnas (isendit 1000 ha kohta)	3,9	3,6	3,1	5,2	5,3	Density of moose population around plots (animals per 1000 ha)
Proovitükkide arv männikutes	...	86	83	92	96	Number of plots in pine stands
Jälgitavate männide arv	...	8 180	7 733	8 844	9 171	Number of pine trees assessed
Mitte põdra poolt tekitatud vigastustega (%)	...	0,6	1,3	0,8	0,5	Damages caused in logging (% of trees)
Ulukikahjustusega mände (%)	...	33,8	41,6	47,0	43,8	Share of damaged trees (% of trees)
vanade vigastustega (%)	...	25,5	32,9	35,3	36,0	of this old damage (% of trees)
värske vigastustega (%)	...	12,2	17,0	24,2	17,0	fresh damage (% of trees)
Põtrade koormus proovitükkide lähikonnas (isendit 1000 ha kohta)	...	14,8	13,7	20,8	18,4	Density of moose population around plots (animals per 1000 ha)

Allikas: Metsakaitse- ja Metsauenduskeskus

Source: Centre of Forest Protection and Silviculture

8.6 Hundi, ilvese ja pruunkaru populatsioonide seisund

Condition of populations of wolf, lynx and brown bear

Seoses riikliku jahindus- ja looduskaitsepoliitika muutustega on viimastel aastatel suurkiskjatele üha rohkem tähelepanu pöörama hakatud. Vastavalt 2001. aastal valminud suurkiskjate ohjamise ja kaitse tegevuskavale on välja töötatud spetsiifiline seiremetoodika, rakendatud regulaarne asurkondade seire, mille tulemustele tuginedes on määratud iga-aastased säästlikud küttimislimiidid, muudetud on jahiseadusandlust, et võrdsustada suurkiskjaid teiste jahilulikiikidega ja palju muud. Seire tulemusel on ülevaade asurkondade seisukorrast oluliselt paranenud võrreldes varasemate aastatega, mil jahindusstatistika loendatud ja kütitud isendite arvuliste väärtustena olid ainukesed populatsiooni seisundi hindamise aluseks olevad parameetrid. Käesolevas peatükis on vaadeldud suurkiskjate arvukuse dünaamikat, põhitähelepanu on pööratud viimasele kümnele aastale.

Hundi arvukus oli viimase 50 aasta kõrgeimas seisus 1995. aastal, mil loendati 700 ja kütiti 302 isendit. Kuigi suurkiskjate suure liikuvuse tõttu hinnatakse nende arvukust sageli tugevasti üle, nagu arvatavasti ka sel aastal, võis huntide tegelik arv küündida siiski 500-ni. Intensiivse jahipidamise tulemusel hakkas arvukus alates 1995. aastast pidevalt kahanema ning 2002. aasta kevadel oli huntide arv viimase 30 aasta madalaimas seisus ning võis küündida vaid 50 isendini (ametlik loendus näitas 170). Ainult tänu õigeaegselt kehtestatud küttimispiirangutele suudeti toona arvukuse edasine langus peatada ning tänu hundi heale sigimispotentsiaalile on see tänaseks taas tõusnud ligi 2 korda, ning 2004. a kevadel hinnati arvukuseks 90. Hundi populatsiooni seisundit võib hetkel pidada rahuldavaks ning see paraneb kiiresti.

Hunt on levinud üle kogu Eesti, 2003. aastal oli meil 11 pesakonda (2002. aastal 8), kutsikaid ei sündinud saartel ning Lääne- ja Rapla-, Põlva- ja Viljandimaal. Lisaks neile 11-le liikus kolm hundikarja ka meie lõunapiiril, kuid nende territooriumi põhiosa jäi väljapoole Eestit.

Huntide tekitatud kahjustused on viimastel aastatel kasvanud proportsionaalselt huntide arvukusega. 2004. aastal murdsid hundid ligi 70 lammast, umbes sama palju koeri ning paar mullikat.

2003. aasta jahihooajal kütitati tänu väikesele küttemislimiidile vaid 17 isendit. Lähiaastateks võib ennustada hundi arvukuse hüppelist tõusu ning selle pidurdamiseks on oluline küttemismahte suurendada. Samas on hundi asustustihedus Eestis veel küllaltki ebahütlane ning selle ühtlustamiseks on plaanis küttemist suunata neile aladele, kus asustustihedus on suurim, kus on ilmnunud kahjustused ning pesakonnad on vanemad kui üks aasta, püüdes sedasi säästa uute alade asustajaid. Suurkiskjate kaitse- ja ohjamiskava järgi on hundi soovitatav arvukus Eestis 100–200 isendit.

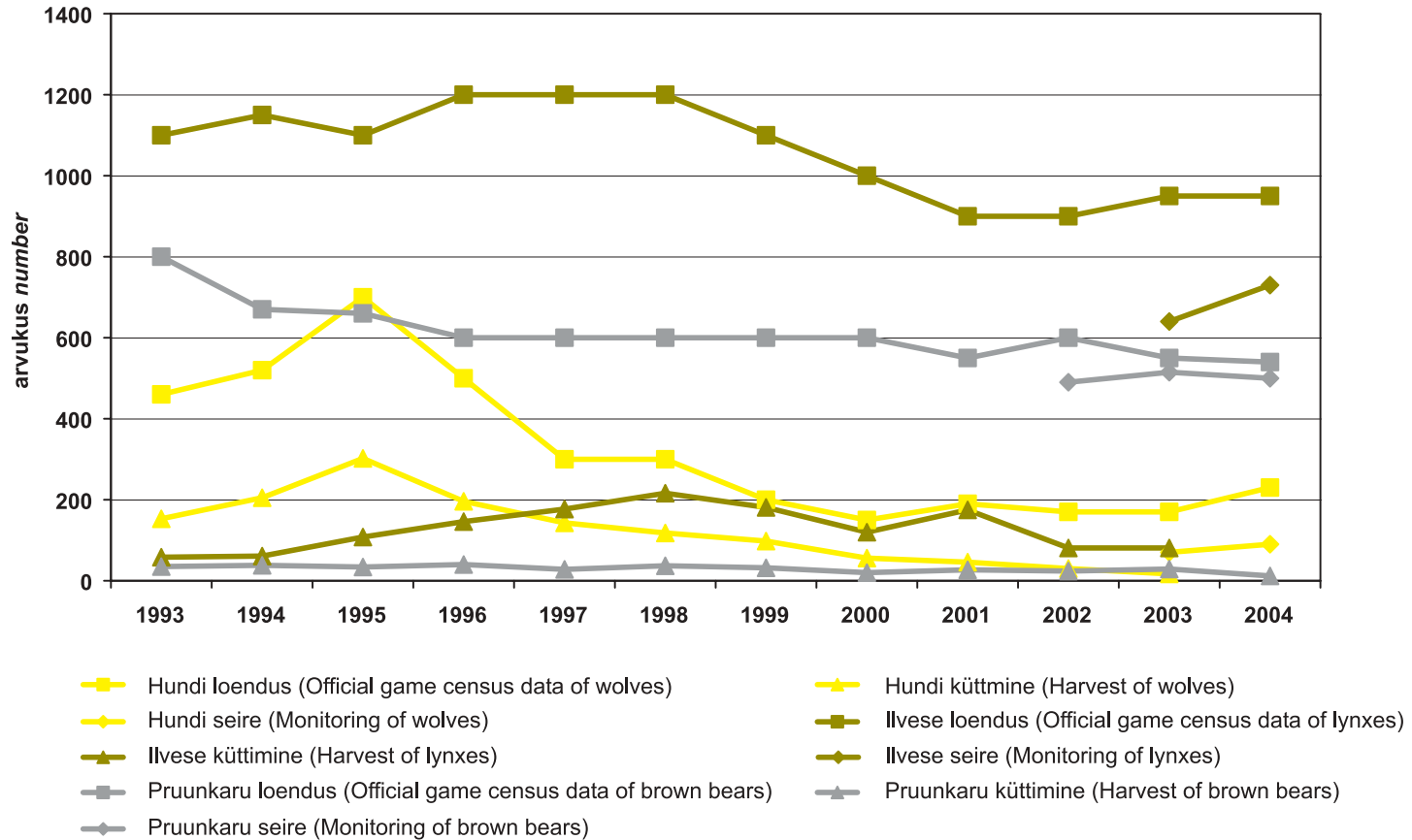
Ilvese arvukus oli viimase 100 aasta (võimalik et veel tunduvalt pikema perioodi) kõrgeimas seisus aastatel 1996–1997, mil loendati 1200 ilvest. 1998. aastal kütitati 225 isendit, mis on teadaolevalt suurim kütitud isendite arv Eestis. Sellest ajast alates on ilvese arvukus langenud, põhjuseks intensiivne kütmine ning võimalik, et ka üleasustusest tingitud toidubaasi puudus ja loodusliku suremuse suurenemine. Alates aastast 2002 kehtestatud küttemispiirangud (2002. a kütitati 81 ja 2003. a 82 ilvest) on siingi suutnud arvukuse languse peatada; ilveste arvukus on viimasel paaril aastal taas selgelt tõusnud ning asurkonna seisundit võiks hinnata väga heaks. Seire järgi on meil praegu vähemalt 730 ilvest, jahimeeste arvates on ilveseid 950. Tõenäoliselt jääb tegelik arvukus nende näitajate vahele. Ilves asustab kõiki maakondi, viimasel paaril aastal pole ilvese järelkasvu täheldatud vaid Saaremaal, kus mõned isendid siiski elavad.

Praeguses olulorras oleks arvukuse tõusu kiirust mõistlik pidurdada küttemismahtude mõõduka suurendamisega. Samas tuleks ilvese küttemist vältida piirkondades, kus varasematel aastatel toimunud üleküttemise tõttu on asustustihedus põhjendamatult madal. See puudutab näiteks Pärnumaa lääneosa. Suurkiskjate kaitse- ja ohjamiskava järgi on ilvese soovitatav arvukus Eestis vähemalt 500 isendit.

Pruunkaru arvukuse viimase saja aasta kõrgseis oli 1990. aastate algul, kui neid loendati 800 ringis ning 1992. aastal kütitati 32 isendit. Tõenäoliselt liiga suur küttemissurve põhjustas arvukuse mõningase languse, kuid viimased 8 aastat on see püsinud küllaltki stabiilne, 500–600 isendi vahel. Viimasel kolmel aastal tehtud seire näitab siiski arvukuse tagasihoidlikku tõusu, mis väjendub eriti ilmekalt asustustiheduse suurenemisena levikuala servaaladel ja levikuala laienemisena – näitajad, mis on iseloomulikud suurenevale populatsioonile. Populatsiooni seisundit võib hinnata heaks.

Karu levik Eestis on tunduvalt ebahütlasem, kui teistel suurkiskjatel, asustustihedus on suurim Kesk- ja Ida-Eestis. Karu ei ole saartel ning levikualast jääb välja ka enamik Harju-, Lääne-, Valga- ja Võrumaast. Karud teevad kahju peamiselt mesindusele, lõhkudes aastas 100–150 mesitaru. Viimastel aastatel on uue kahjustusobjektina lisandunud heinamaadele jäetud kiletatud silopallid. Peamiselt noored karud lõhuvad nende kattekile, mille tulemusel silo rikneb. Karu rünnakud põllumajandusloomadele on siiani olnud haruldased.

Kui karu arvukus on mõnedes piirkondades optimaalne ning kahjustuste vältimiseks on vajalik arvukuse regulatsioon, on Eestis veel sobivaid asustamata elupaiku, mille arvelt võiks karu arvukus meil veelgi suurened. Suurkiskjate kaitse- ja ohjamiskava järgi on karu soovitatav arvukus Eestis vähemalt 500 isendit.

Joonis 8.6.1 Hundi, ilvese ja pruunkaru arvukus ja küttimine aastail 1993–2004

Figure 8.6.1 Population and harvest of wolf, lynx and brown bear in 1993–2004